

III. NEKROLOGI

JÓZEF GÓRSKI (1904 - 1983)

Po krótkich cierpieniach zmarł dnia 4 lutego 1983 r. profesor zwyczajny, doktor habilitowany Józef Górski, okrywając żałobą nie tylko poznańskie środowisko naukowe, nie tylko kręgi prawników polskich, lecz również szerokie rzesze sympatyków w całym kraju i poza jego granicami, wśród których był znany z wieloletniej działalności. Był zaliczany do grona najwybitniejszych polskich prawników cywilistów od połowy bieżącego stulecia. Od ówczesnego wieku był nestorem polskich prawników morskich.

Urodzony 16 lutego 1904 r. w rodzinie chłopskiej, uczęszczał do gimnazjum w Pleszewie, w którym uzyskał maturę w 1923 r., po czym odbywał studia na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego.

Już podczas studiów wykazywał szczególne zamiłowanie do prowadzenia pracy naukowej bądź to w organizacjach akademickich, bądź też w charakterze asystenta-wolontariusza. Po uzyskaniu stopnia magistra prawa, Józef Górski rozpoczął praktyczną pracę zawodową w oddziale poznańskim Prokuratury Generalnej (1927 - 1938), pełniąc kolejno funkcje aplikanta, referendarza i radcy. Równocześnie prowadził jednak pracę naukową i dydaktyczną pod kierunkiem prof. A. Ohanowicza na sekcji prawnej Wydziału Prawno-Ekonomicznego Uniwersytetu Poznańskiego, przy katedrach prawa cywilnego.

Po rocznym pobycie na stypendium w Paryżu (gdzie wspomagał poradami prawnymi Polonię francuską m. in. Marię Curie-Skłodowską w związku z jej darowiznami w Polsce), uzyskał stopień doktora prawa w 1930 r.

Od 1931 r. do wybuchu wojny w 1939 r. Józef Górski prowadził wykłady z prawa cywilnego, prawa handlowego, prawa czekowego i wekslowego zarówno na Uniwersytecie, jak i na powstałej w 1926 r. Wyższej Szkole Handlowej w Poznaniu. Z tą ostatnią związał się na kilka dziesięcioleci od 1934 r., gdy objął w charakterze zastępcy profesora kierownictwo katedry prawa.

Po przeprowadzeniu przewodu habilitacyjnego Józef Górski został powołany w 1938 r. na stanowisko etatowego profesora nadzwyczajnego w (przemianowanej w międzyczasie) Akademii Handlowej w Poznaniu, współpracując nadal z Wydziałem Prawa Uniwersytetu Poznańskiego.

Okres wojny i okupacji prof. Józef Górski wraz z żoną Marią-Celiną z Zarembów (1903 - 1983) przeżył w tzw. Generalnej Guberni. W tym czasie był dwu-

krotnie aresztowany i osadzony w 1940 r. w złowrogim Pawiaku. Z uwagi na ciągłe tropienie przeniósł się do Krakowa, ale i tam został osadzony w obozie koncentracyjnym w Płaszowie.

W marcu 1945 r., gdy jeszcze toczyła się wojna, prof. Józef Górski powołany przez Radę Akademii Handlowej w Poznaniu na jej rektora, rozpoczyna najbardziej aktywny, najbardziej wydajny okres swojego życia w służbie polskiej nauki. Organizuje i podnosi ze zgłiszcz (w dosłownym tego słowa znaczeniu) Akademię Handlową, która pod jego kierownictwem rozwija się dynamicznie.

W latach 1945-1946 podejmuje On brzemienne w skutki polityczne decyzję zorganizowania w Szczecinie pierwszej w tym mieście (od jego powstania) wyższej uczelni akademickiej. Ważyły się bowiem jeszcze losy Szczecina, czy zostanie on wcielony do państwa polskiego. Była to początkowo filia poznańskiej Akademii Handlowej, dopiero później usamodzielniona. Przyszły historyk jeszcze doceni w pełni wagę tego faktu, faktu o znaczeniu nie tylko kulturowym, lecz również społecznym i politycznym.

Będąc zarazem profesorem Uniwersytetu Poznańskiego, prowadził prof. Józef Górski szeroko zakrojoną pracę 1) naukową, 2) dydaktyczną i 3) organizatorską. Z upływem lat, od 1963 r., prof. Józef Górski zrezygnował z zatrudnienia na dwu uczelniach i skoncentrował się na pracy na Wydziale Prawa Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, będąc w żywym kontakcie z wszystkimi ośrodkami, z którymi współpracował do końca swoich dni.

Wyeksponować tu należy działalność prof. Józefa Górskiego na szczególnym polu wiedzy i praktyki prawniczej, jakim jest prawo morskie. Był przez ostatnie ćwierćwiecze swego życia nestorem polskich prawników morskich, współdziałał w powstaniu polskiego kodeksu morskiego, zapewnił tej gałęzi obsadę kadrową, wychodząc z założenia, że o rozwoju i poziomie nauki decydują oczywiście ludzie. Dość powiedzieć, iż obok pełnienia obowiązków merytorycznego nadzoru nad pracami prawnomorskimi w Instytucie Morskim w Gdańsku i w Szczecinie, w charakterze członka jego Rady Naukowej, prowadzenia ośrodka prawa morskiego w Poznaniu, prof. Józef Górski był promotorem przeszło 70% wszystkich w Polsce obronionych rozpraw doktorskich z zakresu cywilnego (handlowego) prawa morskiego, był inicjatorem i recenzentem wszystkich rozpraw habilitacyjnych z tego zakresu.

Działalność nauczycielska prof. Józefa Górskiego wyraża się i może być ilustrowana liczbą przeszło 1200 magistrów i dyplomantów, których Profesor doprowadził do egzaminu końcowego. Przeszło 25 doktorów zawdzięcza swój stopień naukowy kierownictwu i opiece, rygorom naukowej rzetelności i wnikliwości wpa-janych im przez prof. Józefa Górskiego. Wreszcie 12 doktorów habilitowanych, obecnych profesorów i docentów, zawdzięcza swą pozycję przede wszystkim temu, iż wyszli ze szkoły intelektualnej Józefa Górskiego. Uczniowie Profesora są nie tylko pracownikami nauki, lecz przede wszystkim specjalistami zagadnień prawnych naszej gospodarki narodowej, organów państwowych, są dobrze przygotowanymi obywatelami Polski. Działalność prof. Józefa Górskiego wykraczała bowiem daleko poza funkcje nauczycielskie i organizatorskie, była działalnością na rzecz, polskiej racji stanu, polskiej polityki i kultury narodowej, polskiej nauki w ogólności.

Działalność naukowo-badawczą prof. Józefa Górskiego jest trudno wymierna, ale jest oceniana bardzo wysoko, Działalność ta wyraża się w przeszło 440 pozycjach opublikowanych drukiem w kraju, jak i za granicą, w referatach i wystąpieniach na forum organizacji polskich i międzynarodowych. Niektóre z tych pozycji są zaliczane do klasycznych, mając znaczenie w skarbnicy wiedzy polskiej. Jego działalność dydaktyczna promieniuje dotychczas na cały kraj i przekracza

granice państwa. Z podręczników Józefa Górskiego uczyło się (szacunkowo) ćwierć miliona studentów. Nakłady tych podręczników przekraczają liczbę 60 tys. egzemplarzy.

Efektom tej wysokiej oceny całokształtu działalności prof. Józefa Górskiego, w uznaniu zasług jakie położył szczególnie dla Akademii Ekonomicznej (i jej poprzedniczek) w Poznaniu, uczelnia ta nadała Mu w 1976 r. najwyższy tytuł honorowy, jaki polskie uczelnie mogą nadawać — doktora honoris causa.

Jak aktywny do końca swoich dni był prof. Józef Górski, niech świadczy fakt żywego i dociekliwego udziału w pracach Rady Naukowej Instytutu Morskiego w Gdańsku na 3 tygodnie przed śmiercią.

Z osobą prof. Józefa Górskiego odszedł wielki uczyony, najlepszy nauczyciel i Polak w prawdziwym znaczeniu tego terminu. Dał swym życiem wszystko co najlepsze dla Polski. Pozostawia po sobie tak wiele.

Cześć Jego Pamięci!

Jan Hołowiński

KAZIMIERZ ORYL (1930 - 1983)

Dnia 29 stycznia 1983 r. zmarł docent dr habilitowany Kazimierz Oryl, kierownik Katedry Nauk Ekonomicznych UAM. Odszedł od nas człowiek, który jeszcze tak niedawno brał czynny udział w posiedzeniach Rady Wydziału Prawa i Administracji, spotykał się z kolegami i współpracownikami Katedry, prowadził wykłady i seminaria dla studentów. Zdawaliśmy sobie sprawę, że trawi Go jakaś choroba, że skulona z bólu postać zaświadcza, iż proces chorobowy postępuje w szybkim tempie. Niestety, nie udało się choroby zatrzymać i chociaż byliśmy przygotowani na najgorsze, to jednak wiadomość o zgonie Kazimierza Oryla była dla nas ciosem i przejęła całą społeczność akademicką Uniwersytetu głębokim bólem i żalem. Upływ czasu wprawdzie łagodzi i te odczucia, ale i tym wyraziściej uzmysławia świadomość wielkiej straty.

Kazimierz Oryl urodził się w dniu 24 listopada 1930 r. we wsi Raczyny, w dawnym powiecie Mława, a obecnym województwie ciechanowskim. Jego rodzice, którzy obecnie już nie żyją, byli właścicielami piętnastohektarowego gospodarstwa rolnego. Od najmłodszych lat przebywał stale przy nich, pomagając w wykonywaniu rozlicznych czynności gospodarskich. Wyniesione, dzięki temu wychowaniu przez pracę, cechy charakteru pomagały Mu przewyżczać trudności, jakich wiele napotykał na swej drodze do wytkniętego celu. Najpierw uczęszczał do szkoły podstawowej, a w czasie okupacji hitlerowskiej na tajne kursy nauczania. Po zakończeniu drugiej wojny światowej zdał egzamin wstępny do Liceum Ogólnokształcącego w Mławie, które ukończył w roku 1950. Zanim trafił na Wydział Prawa Uniwersytetu Poznańskiego, pracował w roku szkolnym 1950/1951 jako nauczyciel we wsi Nowy Zieluń w powiecie działdowskim. W roku 1951 rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie Poznańskim. Ambitny i skromny, zdolny i pracowity, zaangażowany i tolerancyjny, szybko zwrócił na siebie uwagę profesorów Wydziału Prawa. Nic więc dziwnego, że już na trzecim roku studiów został zatrudniony jako zastępca asystenta w Katedrze Ekonomii Politycznej, w której pracował nieprzerwanie do końca swoich dni.

Pracując od 1953 r., awansował kolejno: w roku 1954 na stanowisko asystenta, w 1955 r. na stanowisko starszego asystenta, w 1958 r. na stanowisko adiunkta oraz w 1967 r. na stanowisko docenta etatowego. Pierwsze lata pracy w Katedrze Ekonomii Politycznej, jako absolwent Wydziału Prawa, musiał Kazimierz Oryl poświęcić uzupełnieniu wykształcenia z zakresu nauk ekonomicznych. Brał udział w prowadzonym w latach 1951-1981 przez prof. dr. Seweryna Kruszczyńskiego seminarium z ekonomii politycznej, jak również w seminarium z historii myśli ekonomicznej prowadzonym przez prof. dr. Edwarda Taylora.

Działalność badawczo-naukowa docenta Kazimierza Oryla koncentrowała się na analizie: a) ekonomicznej roli spółdzielczości, b) ekonomicznych skutków postępu technicznego oraz ich związku z zatrudnieniem, c) warunków bytowych polskich

rodzin wielodzietnych i najmniej zamożnych na tle porównawczym. Aż do roku 1961 głównym przedmiotem Jego zainteresowań były zagadnienia spółdzielczości. Z tego zakresu przygotował rozprawę doktorską na temat *Analiza ekonomicznej działalności spółdzielczości spożywców w Polsce międzywojennej* pod kierunkiem naukowym prof. Seweryna Kruszczyńskiego. Stopień doktora nauk ekonomicznych nadała Mu w roku 1961 Rada Wydziału Ogólno-Ekonomicznego Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu.

Do badań nad ekonomicznymi skutkami działalności spółdzielczej powrócił docent Kazimierz Oryl w ostatnich latach swego życia, publikując opracowanie pod tytułem *Rola małych przedsiębiorstw we współczesnych warunkach rozwoju społeczno-gospodarczego*, w: *Funkcjonowanie spółdzielczości pracy w gospodarce narodowej*, Poznań 1979, s. 9-36 oraz redagując całość materiałów pokonferencyjnych na temat: *Funkcjonowanie spółdzielczości pracy w gospodarce narodowej – część II*, Poznań 1980, ss. 152.

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora Jego zainteresowania naukowe koncentrowały się wyłącznie wokół roli postępu technicznego w rozwoju gospodarczym, ściślej zaś wokół oddziaływania postępu technicznego na zatrudnienie. Nic więc dziwnego, że prawie połowa Jego publikowanych prac dotyczy tej problematyki. Na szczególną uwagę zasługują dwie oryginalne monografie: *Postęp techniczny i zatrudnienie według teorii ekonomii burżuazyjnej*, Poznań 1964, ss. 255 oraz *Postęp techniczny i zatrudnienie w rozwoju gospodarczym krajów kapitalistycznych*, Poznań 1967, ss. 323. Na podstawie tej ostatniej rozprawy habilitował się w roku 1967 na Wydziale Ogólno-Ekonomicznym Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu. Po uzyskaniu stopnia naukowego docenta problemy postępu technicznego i zatrudnienia stanowiły nadal główny przedmiot Jego zainteresowań, ale w warunkach współczesnych na tle rewolucji naukowo-technicznej i w odniesieniu do krajów socjalistycznych.

Na tym nowym etapie rozwoju naukowego wyniki badań były wyjątkowo owocne. Znalazły one swój wyraz w publikacjach artykułowych, wystąpieniach na konferencjach naukowych oraz w interesującej monografii. Można tutaj wymienić: *Doskonalenie systemu funkcjonowania gospodarki narodowej w PRL*, Materiały na Konferencję Instytutów Nauk Politycznych, Kołobrzeg 1972, s. 43-69; *Współczesne badania naukowe i postęp techniczny*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1973, nr 1, s. 135-150; *Współczesny przyrost ludności i możliwości rozwoju produkcji światowej*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1976, nr 4, s. 157-174; *Wpływ przedsiębiorstwa na postęp techniczny*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 1979, nr 1, s. 145-156 oraz *Systemy społeczno-gospodarcze a warunki postępu technicznego*, Poznań 1979, ss. 110.

Ów główny nurt badawczy docenta dr. habilitowanego Kazimierza Oryla odznaczał się wszechstronnym ujęciem wzajemnych związków pomiędzy zmianami w technice, w rozmiarach i strukturze zatrudnienia a wzrostem zatrudnienia. Jego dorobek w tej dziedzinie stawia Go w rzędzie znaczących specjalistów w zakresie teorii postępu technicznego.

Obok powyższego głównego nurtu badawczego przedmiotem zainteresowań docenta Kazimierza Oryla były także aktualne zagadnienia teorii funkcjonowania gospodarki socjalistycznej i na tym tle praktyki gospodarowania naszego kraju. Na uwagę zasługuje tutaj obszerny artykuł dotyczący doskonalenia systemu funkcjonowania gospodarki narodowej PRL, jak również opracowania zamawiane przez jednostki gospodarki uspołecznionej.

W ostatnich latach w Jego działalności naukowo-badawczej pojawił się zupełnie nowy nurt, mianowicie analiza sytuacji materialnej rodzin niezamożnych i wielodzietnych w Polsce oraz polityki społecznej w Polsce i porównawczo w innych krajach socjalistycznych. Te ostatnie badania, mimo że stanowiły novum w Jego

działalności, zaowocowały cennymi osiągnięciami. Badania nad problematyką świadczeń społecznych PRL i Węgierskiej Republiki Ludowej zostały przez docenta Kazimierza Oryła zaprezentowane w Zeszytach Naukowych Akademii Ekonomicznej w Poznaniu. Rezultaty tych badań mają znaczenie nie tylko poznawcze, ale i praktyczne. Mogą one być podstawą kształtowania właściwej polityki socjalnej państwa socjalistycznego, głównie zaś w odniesieniu do rodzin najmniej zamożnych i wielodzietnych.

Na całokształt dorobku naukowego docenta Kazimierza Oryła składają się 42 ogłoszone drukiem monografie, studia, rozprawy, komunikaty naukowe, skrypty oraz prace popularnonaukowe i informacyjne, a także sześć opracowań niepublikowanych stanowiących podsumowanie badań w ramach programów międzyresortowych i węzłowych, jak również szereg recenzji i opinii naukowych, przygotowywanych dla celów awansowych. Wszystkie opracowania, te opublikowane i niepublikowane, znajdowały uznanie i były wysoko oceniane przez specjalistów.

Obok działalności naukowo-badawczej należy wyróżnić Jego zaangażowanie w proces kształcenia młodej kadry naukowo-dydaktycznej. Od chwili powołania Go na kierownika Katedry Ekonomii Politycznej UAM na początku 1968 r., zorganizował i systematycznie prowadził seminarium, na którym jej pracownicy zobowiązani byli do okresowego prezentowania fragmentów opracowywanych rozpraw doktorskich lub habilitacyjnych bez względu na to, kto był ich promotorem. Pod Jego kierunkiem trzech pracowników Katedry przygotowało rozprawy doktorskie z zakresu nauk ekonomicznych i uzyskało stopień doktora na Akademii Ekonomicznej w Poznaniu. W przewidywanych terminach dziesięć dalszych osób zakończyło swoje przewody doktorskie, a trzy — przewody habilitacyjne. Był recenzentem dwóch rozpraw habilitacyjnych i siedmiu doktorskich. Działalność docenta Kazimierza Oryła w zakresie kształcenia młodej kadry naukowo-dydaktycznej należy szczególnie wysoko ocenić, ponieważ prowadzona była w warunkach, kiedy własna uczelnia nie posiadała uprawnień do doktoryzowania w zakresie nauk ekonomicznych. Dzięki Jego poświęceniu znacznie przyspieszono rozwój naukowy kadry ekonomistów Uniwersytetu im. A. Mickiewicza.

Pracę naukowo-badawczą oraz działalność w zakresie kształcenia młodej kadry naukowej umiejętnie łączył z pracą dydaktyczno-wychowawczą. Jako kierownik Katedry nie tylko organizował proces nauczania przedmiotów ekonomicznych w całym Uniwersytecie, ale sam prowadził zajęcia dydaktyczne. Różne formy dydaktyki wspierał publikując skrypty, przewodniki metodyczne oraz inne opracowania encyklopedyczne. Przygotował i opublikował indywidualnie bądź zespołowo z kolegami z Katedry osiem podręczników i skryptów oraz innych materiałów dydaktycznych, które stały się przydatne w nauczaniu przedmiotów ekonomicznych na uniwersytetach. Nie ograniczał się jednak do sformalizowanych kontaktów z młodzieżą akademicką, ale przez wykłady, konwersatoria, seminaria, ćwiczenia i konsultacje przekazywał studentom wiedzę i wzorce postępowania. Zachowując wierność głoszonym z katedry uniwersyteckiej zasadom i dbając o zgodność z nim swoich czynów, dążył ciągle do prawdy. Nauczając — wychowywał. Przez Jego seminaria dyplomowe i magisterskie przeszło ponad 200 studentów studiów stacjonarnych i zaocznych. Cieszył się sympatią i uznaniem młodzieży akademickiej przez wszystkie lata swej pracy na Uniwersytecie.

Poza obowiązkami organizacyjnymi, jakie na Niego spadły z racji pełnienia funkcji kierownika Katedry, brał też na siebie wiele obowiązków, które powierzali Mu: Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, rektor Uniwersytetu czy dziekan oraz Rada Wydziału Prawa i Administracji. Był więc członkiem Zespołu Dydaktyczno-wychowawczego do Spraw Ekonomii Politycznej przy MNSzWiT kierownikiem Punktu Konsultacyjnego Wydziału Prawa i Administracji UAM w Szczecinie, kierownikiem Studium Zaocznego Zawodowych Studiów Administracyj-

nych, prodziekanem Wydziału Prawa i Administracji. Czynnie uczestniczył w różnych komisjach i komitetach uczelnianych i pozauczelnianych.

Mimo rozlicznych zajęć dydaktycznych, organizacyjnych i badawczych, znajdował docent Kazimierz Oryl siły i czas na działalność społeczną. Był od 1951 r. członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, której funkcjonowaniu aa Uczelni i Wydziale poświęcał wiele czasu i energii. Jako I sekretarz Wydziałowej Organizacji PZPR był działaczem wyjątkowo roztropnym, tolerancyjnym i lojalnym; zawsze gotów był wyciszać waśnie i spory w interesie całej społeczności wydziałowej. Był długoletnim wykładowcą i kierownikiem Katedry Ekonomii Politycznej Wieczorowego Uniwersytetu Marksizmu-Leninizmu przy Komitecie Wojewódzkim PZPR w Poznaniu. Przez wiele lat aktywnie uczestniczył w działalności Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Poznaniu.

Za zasługi w pracy zawodowej i społecznej był dwukrotnie wyróżniony nagrodą naukową III stopnia i nagrodą III stopnia w dziedzinie dydaktyczno -wychowawczej, Złotym Krzyżem Zasługi oraz licznymi odznaczeniami wojewódzkimi i miejskimi.

Odszedł od nas docent dr habilitowany Kazimierz Oryl, człowiek wyjątkowej pracowitości i skromności, człowiek lojalny i tolerancyjny, serdeczny Kolega i Przyjaciół. W swoim postępowaniu kierował się ogólną zasadą, by nie czynić innym zła, potępiał występującą w stosunkach międzyludzkich bezinteresowną zawiść. Miał wielu przyjaciół wśród pracowników nauki, studentów i pracowników administracyjnych.

Nie zapomnimy nigdy naszego życzliwego Przełożonego i Serdecznego Przyjaciela.

Wacław Jurek